

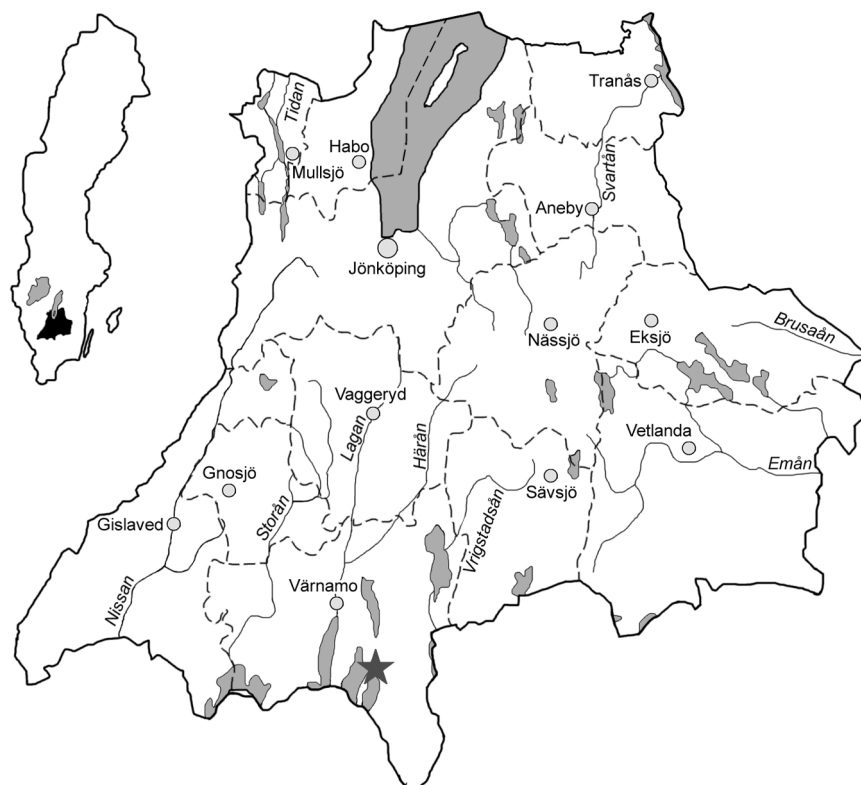
Stenålder och medeltid vid bron över Årån

Slutrapport över arkeologisk undersökning av nyupptäckt
fornlämning inom Ed 1:33, Voxtorps socken i Värnamo
kommun, Jönköpings län

Stenålder och medeltid vid bron över Årån

Slutrapport över arkeologisk undersökning av nyupptäckt fornlämning inom
Ed 1:33, Voxtorps socken i Värnamo kommun, Jönköpings län

Rapport, foto och ritningar: Ann-Marie Nordman om inget annat anges

Grafisk design: Anna Stålhammar

Tryckning och distribution: Birgitta Blomkvist, Marita Tidblom

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping

Tel: 036-30 18 00

E-post: info@jkpglm.se

www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:

Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS2007/04833.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2009

Innehåll

Inledning.....	5
Målsättning och metod	5
Topografi.....	5
Fornlämnings- och kulturmiljö.....	6
Tidigare undersökningar.....	6
Forskningsgrävningen.....	6
Utredningen.....	7
Undersökningen.....	8
Undersökningens genomförande.....	8
Resultat.....	8
Konstruktioner.....	8
Kulturlager L1.....	9
Fynd.....	9
Flinta och kvarts.....	9
Järnföremål.....	10
Tolkning.....	10
Förhistorisk tid.....	10
Historisk tid.....	10
Sammanfattning.....	11
Administrativa uppgifter.....	12
Referenser.....	13
Tryckta källor.....	13
Otryckta källor.....	13
Arkiv.....	13
Kartunderlag.....	13

Bilagor

- Bilaga 1. Översiktsplan
- Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar
- Bilaga 3. Fyndtabell
- Bilaga 4. Resultat från ¹⁴C-analyser

FIGUR 1. Utdrag ur digitala ekonomiska kartan. Skala 1:10 000. Undersökningsområdet vid Årån är rödmarkerat.

Inledning

I November 1990 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk för- och slutundersökning vid Årån, 800 meter söder om Eds herrgård i Voxtorps socken. Anledningen till undersökningen var att en ny enskild väg och bro planerades över ån. På denna natursköna plats fanns sedan tidigare en enkel gångbro av trä. En cirka 1 500 m² stor yta vid Åråns strand undersöktes.

Uppdragsgivare var vägsamfälligheten F231U Ed-Yxkullund. Ansvarig för undersökningen var antikvarie Ann-Marie Nordman.

Denna rapport omfattar både för- och slutundersökningen (Jlm dnr 584/90 respektive 653/90).

FIGUR 2. Undersökningsområdet vid Åråns strand. Från söder. Foto: Ann-Marie Nordman.

Målsättning och metod

Vid en tidigare arkeologisk utredning, som genomfördes längs hela vägsträckningen, hade man påträffat flera stenkonstruktioner intill Årån (Stibéus 1990). Förundersökningens målsättning var att avgränsa och närmare karaktärisera de nypåträffade lämningarna. Då de påträffade anläggningarna inte var så omfattande och de begränsades till uddens yttersta del beslutades att en slutundersökning av hela ytan skulle göras i direkt anslutning till förundersökningen.

Hela ytan avbanades med grävmaskin. Det översta skiktet av växtagret avlägsnades med maskin, resten handgrävdes. Fyllningen från anläggningar sållades – först med handsåll med 3 millimeters maskor – senare, på grund av tidsbrist, med maskinsåll med 5 millimeters maskor. Ett friliggande koordinatsystem i nord-syd-riktning upprättades med hjälp av kompass. Detta på grund av att det inte fanns några polygonpunkter i närheten.

Topografi

Voxtorps socken är belägen mellan sjöarna Flåren och Furen i söder och Hindsen i norr. Alla tre sjöarna ingår i samma sjösystem i Lagans avrinningsområde. Flåren och Furen sammanbinds av Årån över vilken den nya bron skulle byggas.

Geologiskt ligger Voxtorp vid ett gränsområde med gnejs i öster och granit i väster. Jordarten består av tunt, storblockigt moräntäcke på kalt berg. Isälvsavlagringar finns i tunna stråk från Rydaholm i sydöst och förbi Bor strax norr om Ed. Getaryggsåsarna utgör en sådan avlagring. Dessa löper från Bor i norr till Rydaholm i söder längs östsidan av Furen. Getaryggarna har bildats vid isavsmältningen i isens sprickor där grus har ansamlats. När isen smälte spolades de finare jordlagren bort med smältvattnet och kvar blev grovt grus och stenar. Getaryggarna utgör väl-dränerade sträckningar väl lämpade för bosättning och inte minst vägdragning. En sådan sträckning från Bor i norr till Krusebackens kvarn i söder har klassats som riksintresse för kulturmiljövården (nr 10 i Jönköpings län).

Fornlämnings- och kulturmiljö

Fornlämningsbeståndet i och runt Ed utgörs i första hand av stenåldersboplatser samt gravar och gravfält, troligen i huvudsak från järnåldern. Merparten av boplatserna ligger längs sjön Flåren (bland annat RAÄ 183, 215, 216) samt Årån (RAÄ 148, 149, 164, 165). Gravarna består av högar (RAÄ 24, 32), rösen (RAÄ 22, 30, 33) samt stensättningar (RAÄ 29, 34, 147). En runsten finns vid gamla landsvägen mellan Bor och Rydaholm (RAÄ 18, Sm 62) – den står dock inte på ursprunglig plats. Fossila odlingslämningar (RAÄ 19, 25, 132) finns också rikligt företrädade. Från medeltiden härstammar borgen Trollaborg (RAÄ 38) ungefär en kilometer norr om undersökningsområdet. Undersökningsområdet ligger inom kulturmiljövårdens riksintresse nr 10 i Jönköpings län, getaryggarna mellan Bor och Rydaholm.

Eds by har anor från tidig medeltid och på 1300-talet bestod byn av tio hemman och bland de besuttna finns släkten Bonde samt Trolle omnämnda. Troligtvis på 1360/70-talet uppförde danskarna en fästning på udden mellan sjön Flåren och Årån, norr om byn. Borgen fick namnet Trollaborg och placerades strategiskt med Flåren, som rinner ut i Lagan, till väster och landsvägen mellan Värnamo och Växjö till öster. Danskarna hade erövrat bland annat Finnveden, Varend, Kinds och Marks härader och byggde ett antal gränsfästningar i området. Senare övergick Trollaborg i det svenska rikets förvaltning och redan 1434 brändes fästningen och troligtvis även Eds by i samband med Engelbrektsupproret. (Härenstam 1946, s 55f, Lovén 1996, s131, Stibéus 1989, s 64–70).

Efter upproret fick borgen förfalla och byn låg öde en period då ägorna nyttjades bland annat som hästhage (Tollin 1999, s 71). Under senmedeltiden blev Ed en av släkten Trolles tre sätesgårdar efter att Birger Trolle d.y. köpt 6 1/2 gårdar i Eds by (Härenstam, s 361f). Sätesgården var föregångaren till dagens herrgård, vilken uppfördes under 1700-talets slut. Det nuvarande utseendet fick herrgården vid 1848 års ombyggnation.

Tidigare undersökningar

Forskningsgrävningen

Året innan aktuell undersökning genomfördes en liten forskningsundersökning vid Trollaborg (Stibéus 1989). Syftet var dels att datera anläggningen och dels att dokumentera borgens konstruktion. Vid undersökningen konstaterades att borgen i själva verket har omfattat en betydligt större yta än vad man dittills trott. Dessutom visade det sig att det området som på ekonomiska kartan har markerats som borgområde (fornlämning 38 i Voxtorps socken, FIGUR 1) snarare kan ha varit en förborg eller järnframställningsplats eftersom

man påträffade en ugn samt ett område med rödjord i närheten. Läget för själva borgen är osäker i nuläget, men vad som är säkert är att det finns lämningar ända ut på den 500 meter långa udden norr om platsen för fornlämning 38. Längst ut på udden, som avskiljs från fastlandet med inte mindre än sex vallgravar, påträffades spår av pålverk, bebyggelse samt fyndmaterial som i första hand förknippas med en smedja. Relativt stora mängder keramik och djurben bland fyndmaterialet tyder på att man även haft permanent bosättning på udden. Den begränsade undersökningen, där man undvek att förstöra några konstruktioner, visade även att byggnationen haft minst två skeden varav den yngre härstammar från tiden för Engelbrektsupproret på 1400-talet. När den äldre fasen är anlagd går inte att säga utan nya utgrävningar. Vi vet alltså inte om borgen anlades på 1360-talet eller möjligtvis ännu tidigare (*ibidem*).

I samband med forskningsundersökningen genomfördes även en kartering av ett nästan 2 kilometer långt och 300–400 meter brett område från den nordligaste borgudden ner till gångbron över Årån, 900 meter söder om herrgården.

Ungefär 200 meter sydöst om herrgården finns en utskjutande udde i Årån. Udden är avskuren av en vallgrav och vid ytavsökning av udden påträffades rikligt med kol, skörbrända stenar samt tegel. Udden har med andra ord varit bebyggd och befäst. Vilken roll denna udde har spelat i Trollaborgskomplexet är omöjligt att säga utan en arkeologisk undersökning. Ytterligare längre söderut finns ett område med slagg och träkol vilket också tyder på bebyggelse. Den nord-sydligt orienterade getaryggen som leder från Eds herrgård ner till Årån har också använts i försvarssyfte. Genom åsen har en vallgrav grävts nära övergångsstället vid ån.

Det är naturligtvis omöjligt att säga om alla dessa lämningar hör till borgkomplexet eller inte. Eds bys ursprungliga läge är inte heller helt klarlagt varför någon av ovannämnda bebyggelseplatser i själva verket kan ange den medeltida byns läge (*ibidem*).

Utredningen

Under våren 1990 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk utredning längs den nu planerade vägsträckningen (Stibéus 1990). Vid utredningen öppnades fjorton sökschakt längs vägsträckningen. Schakten närmast ån var fyndrikast. Här framkom kulturlager, brandlager, vad som tolkades som en stenmur samt en källare. Även i några av schakten längre västerut i åkern framkom spår av kulturlager och byggnations- alternativt raseringslager samt fynd av flinta. Stibéus tolkar lämningarna vid ån som en förborg till Trollaborgs fästningsområde. Den södra infarten till borgen skulle

FIGUR 3. Karta över Ed. Längst i norr finns borgen Trollaborg, längst i söder undersökningsområdet. Kända fornlämningar markerade med RAÄ-nummer. Skala 1:10 000.

legat här och vägen längs getaryggen fram till dagens herrgård kan således ha mycket gamla anor.

Med hänvisning till de påträffade lämningarna och områdets exceptionellt höga kulturvärden i allmänhet ansåg läns museet det vara olämpligt att bygga en ny väg längs den planerade sträckningen. Länsstyrelsens bedömning var att inga hinder fanns för en vägdragning. Enligt länsstyrelsens beslut (dnr 220-7295-90) undersöktes endast det västra brofästet vid Årån, de möjliga boplatsspåren i åkern undersöktes inte.

Undersökningen

Den arkeologiska undersökningen genomfördes i november 1990. Det kalla vädret, tjälen och de korta dagarna försvårade arbetet. Vissa morgnar tvingades vi vänta en till två timmar på att marken skulle tina, andra dagar, speciellt mot slutet av grävningen, var det så mörkt på eftermiddagen att arbetet fick avbrytas i förtid.

Undersökningens genomförande

Alldeles vid åkanten avbanades en yta av cirka 100 x 20 meter (NV-SÖ). Arbetet gjordes med hjälp av en traktorgrävare som försiktigt skrapade av det översta skiktet av förnan/torven. Därefter rensades ytan med skärlev. Inga polygonpunkter fanns inom ett par kilometers radie varför undersökningsområdet aldrig mättes in. Med hjälp av kompass lades ett friliggande nord-sydligt orienterat koordinatnät ut över ytan. Ytan på den högst belägna delen av området, cirka 80 m², grävdes i en-meters rutor med tio centimeters stick. Denna yta motsvarade utbredningen av kulturlagret, L1. Fyllningen sållades först med 3 millimeters handsåll, senare – på grund av tidsbrist – med 5 millimeters maskinsåll.

Resultat

Efter avbanning stod det klart att undersökningen skulle koncentrera sig till en 20 x 15 meter stor yta (NV-SO) närmast ån. Endast i detta område fanns kulturlager och anläggningar. Längre bort i vägsträckningen hade man vid utredningen lokaliserat stenmurar (en eventuell källare) eller stenrader vilka då tolkades utgöra medvetet uppbyggda konstruktioner. Vid förundersökningen tolkades alla dessa vara naturliga stensamlingar uppkomna i samband med isavsmältningen för 10 000 år sedan.

Konstruktioner

Vid maskinavbanning framkom de första anläggningarna: ett stenfundament på grävningens högsta punkt och en strandskoning eller terrassering nedanför, mot ån (BILAGA 1 och 2). Stenfundamentet, A1, var i själva verket ett spisfundament, något otydlig i kontu-

terna. En stor flat, eldpåverkad stenhäll dominerade konstruktionen. Spisen bör ha stått inomhus men inga tydliga husväggar kunde ses. Området gav överlag ett omrört intryck. Mellan spisen, A1, och ån förekom rikliga mängder skärvsten. Strandskoningen, A2, låg parallellt med uddens sydvästra strand, i en sluttning ner mot ån. Den var 12–13 meter lång och 2–4 meter bred och bestod av natursten, de största var 0,8 meter i diameter. Fem mindre härdar – den största hade en diameter på 1,2 meter – fanns utspridda sydväst om A1. Alla framträdde inte genast utan först efter en tids rensning och rutgrävning. De framkom under kulturlagret, L1, och tolkades därmed tillhöra en äldre fas. En sjätte härd, A4, framkom norr om spisfundamentet och under L1, på grävningens högsta punkt.

Tre av härdarna har blivit ¹⁴C-daterade (Beta-44053 – Beta-44055). A6 daterades till yngsta bronsålder, A8 till förromersk järnålder och A4 daterades till romersk järnålder (BILAGA 4).

Kulturlager L1

Den sydöstra delen av undersökningsytan täcktes av ett humöst sandlager, L1. I samma område framkom också de flesta anläggningarna – främst härdar och spisfundament. Anläggningarna låg i eller under kulturlagret. Lagret grävdes ut i enmeters rutor, 10 cm åt gången. Fyllningen sållades med 3 eller 5 millimeters såll. Fyndmaterialet i L1 var blandat: flinta, kvarts och hästskosöm dominerade.

Fynd

Fyndmaterialet kan tidsmässigt indelas i två grupper: förhistoriskt flinta och kvarts samt medeltida eller senare järnföremål (BILAGA 3). Dessutom påträffades tre fragment av brynen/slipstenar.

Flinta och kvarts

Flint- och kvartsmaterialet har analyserats av Kalle Torsberg. Följande text är en sammanställning av hans analysrapport från 1991-07-10 (otryckt arkivrapport).

Flintan framkom i första hand i det omrörda kulturlagret, L1, samt i spisfundamentet A1. Fynden från L1 är i första hand av neolitiskt typ (troligen mellanneolitikum). De består av avslag och spån från cylindriska kärnor, spånkniv samt komebwaavslag. I övrigt är materialet från L1 tämligen anonymt. Bipolär sönderdelning har förekommit men är inte särskilt frekvent. Detta är intressant i jämförelse med de ytplockade materialen, som innehåller mesolitiska flintor. Även inslag av senare material förekommer i form av flinta slagen med metallhammare (för eldslagning, vapen?).

Flintan från A1 har en yngre prägel och skulle enligt Torsberg kunna dateras till yngre bronsålder.

FIGUR 4. En sporre av medeltida typ, påträffades vid undersökningen. Foto: Göran Standstedt.

Järnföremål

Av de 26 registrerade järnföremålen bestod 14 av hästskosöm. Merparten av dessa påträffades strax norr om spisfundamentet, A1. Bland övriga järnfynd kan speciellt nämnas en sporre av medeltida typ, fyndnr 113 (FIGUR 4). Sporren är en så kallad stjärntrissesorre med böjda skänklar och en liten rörlig klinga eller trissa (jämför bild 6 på s 532 i artikeln om sporrar i Kulturhistoriskt lexikon 1971). Trissan på vårt exemplar saknas desvärre. Enligt artikeln skulle vår sporre kunna dateras till 1200- eller 1300-talet. Liknande sporrar förekommer även mot slutet av medeltiden men då är trissan i regel större.

Tolkning

Fynden av flint- och järnföremål i kombination med ^{14}C -dateringar från härdar ger en tydlig indikation på att denna natursköna plats vid Årån har använts både under förhistorisk och historisk tid.

Förhistorisk tid

Platsen har troligtvis utnyttjats redan under mesolitisk tid, och säkert under neolitikum. Man har arbetat med flinta på denna strandbrink. Mängden och sammansättningen av flintföremål och -avslag tyder på tillfällig vistelse på platsen. Kanske har man stannat till här innan man har korsat ån. Ett annat alternativ är att området utgör en perifer del av en boplats som i såfall skulle kunna ligga norr eller nordost om undersökningsytan. Dock finns inga lösfynd från perioden i närområdet. Endast tre härdar har ^{14}C -daterats – alla till brons- eller järnålder. Avsaknaden av ^{14}C -dateringar till stenålder styrker teorin om tillfälligt utnyttjad lokal – man tycks inte ha eldat på platsen under stenåldern. Däremot har platsen fortsatt att användas sporadiskt – kanske fortfarande i samband med att man har korsat ån här.

Historisk tid

Även från medeltiden finns spår av tillfällig vistelse vid ån. Ett spisfundament (A1) samt en sporre och en mängd hästskosöm tyder på att man stannat till här – antingen rör det sig om rastplats eller en plats med övervakningsfunktion. Även strandskoningen, A2, tros vara från denna period eller senare. Den utgör en lämplig anöringsplats för båtar som antingen har färdats längs med ån eller för transporter tvärs över ån. Det har säkerligen varit viktigt att kunna kontrollera vägsträckningen över Årån och mot Trollaborg under medeltiden. Magnus Stibéus anser att platsen kan ha fungerat som ett utanverk (förborg) till huvudborgen längre norrut (Stibéus 1990).

Den stora spisen/härden, A1, kan ha stått i ett hus eller under ett enklare skärmtak. Endast mycket svaga spår av hus hittades vilket

tyder på en enklare konstruktion – antingen ett hus på torpargrund eller ett skärmtak. De flesta hästkosömmen påträffades endast 1–2 meter norr om A1. Stibéus tolkning av platsen som förborg till Trollaborg känns rimlig. En värmestuga för soldater och plats för hästar är allt som krävs.

Sammanfattning

Under två veckor i november 1990 undersöktes en nyupptäckt fornlämning vid Åråns strand. Vid en tidigare genomförd utredning inför en ny vägsträckning hade man påträffat stenkonstruktioner och brandpåverkat kulturlager vid åstranden. Vid den påföljande för- och slutundersökningen påträffades dels spår från stenålder i form av flinta, dels hårdar från brons- och järnålder samt en enkel förborg eller vaktstuga som kan sammankopplas med det medeltida Trollaborg 1–1,5 kilometer längre norrut.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens tillstånd:	220-7295-90, 220-9865-90
Jönköpings läns museums dnr:	FU:584/90, UN: 653/90
Beställare:	Vägsamfälligheten F 231 U
Rapportansvarig:	Ann-Marie Nordman
Fältansvarig:	Ann-Marie Nordman
Fältpersonal:	Rune Bark, Ulf Svensson, Linnéa Varenius, Karl Claesson (pryo)
Fältarbetstid:	90-10-29–90-11-16
Län:	Jönköpings län
Kommun:	Värnamo kommun
Socken:	Voxtorps socken
Fastighetsbeteckning:	Ed 1:33
Belägenhet:	Ekonomiska kartan Ed 5E 5a
Koordinater:	X 6328,900 Y 1400,710
Vid undersökningen användes friliggande koordinatnät.	
Nivåer:	150–155 meter över havet
Undersökningsyta:	2 000 m ²
Negativ nr:	2000/3:1677-1751

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Tryckta källor

- Allvin, J. 1852. *Beskrifning öfver Östbo härad i Jönköpings län*. Värnamo.
- Härenstam, C. 1946. *Finnveden under medeltiden*. Lund.
- Johansson, K. 1953. *Voxtorpsboken*. Värnamo.
- Kulturbistoriskt lexikon för nordisk medeltid*, del XVI, uppslagsord 'Sporre'. Malmö 1971.
- Lovén, C. 1996. *Borgar och befästningar i det medeltida Sverige*. Stockholm.
- Stibéus, M. 1989. 'Trollaborg - mer än en borg' i *Voxtorps krönikebok*. Värnamo, s 64–74.
- Tollin, C. 1999. *Rågångar, gränshallar och ägoområden*. Meddelande nr 101 från Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet.
- Vestbö, A. 1993. *Arkeologisk utredning av riksväg 27 förbi Bor och Voxtorp*. Arkeologisk rapport 1993:28 från Jönköpings läns museum.

Otryckta källor

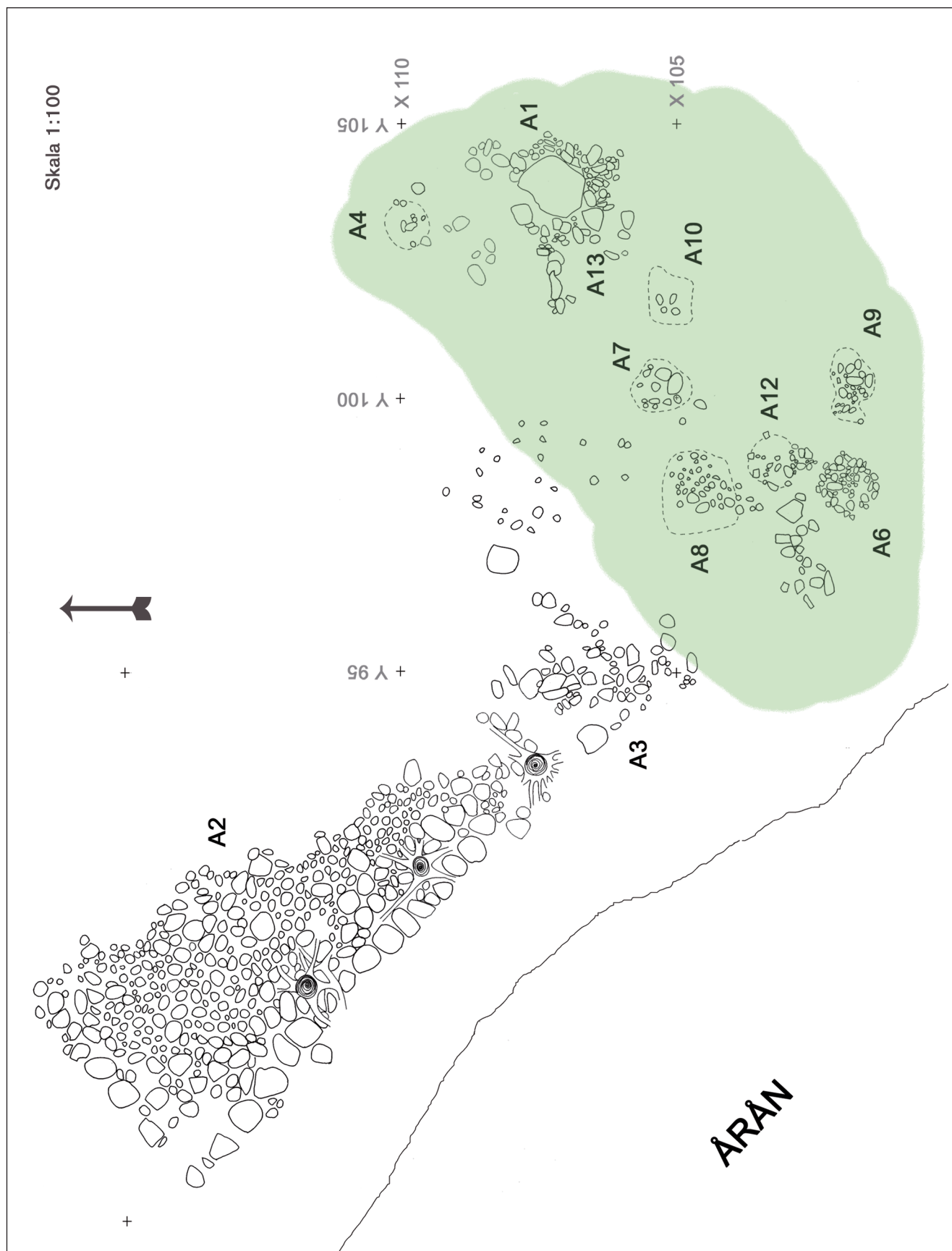
- Stibéus, M. 1990. *Arkeologisk utredning avseende bro över Årån, Ed 1:33, Voxtorps socken, Värnamo kommun*. Arkivrapport i Jönköpings läns museums arkiv.
- Thorsberg, K. 1990. *Analys av flintmaterial från utgrävningarna vid bro över Årån, Ed 1:33*. Arkivrapport i Jönköpings läns museums arkiv.

Arkiv

Jönköpings läns museums antikvarisk- topografiska arkiv

Kartunderlag

- Geometrisk avmätning. Upprättad 1685 av Jonas P Duker. Lantmäteriets digitala kartarkiv E130-5:1
- Delination. Upprättad 1686 av Assar Rohman. Lantmäteriets digitala kartarkiv E130-5:2
- Avmätning. Upprättad 1786 av Abraham Bergius. Lantmäteriets digitala kartarkiv E130-5:3

Anläggningsbeskrivningar

A 1 Spisfundament

Storlek: 2 x 2 meter, 0,3 meter hög

Läge: ruta X105–108/Y102–104

Anläggningen framkom vid maskinavbaning. En flat stenhäll (1,2 x 1,2 meter stor) omgavs av en stenpackning av mindre stenar. Hällen var söndervittrad och hade utsatts för hög värme. Ett fåtal av de mindre stenarna bar några spår av eldpåverkan. Stenarna låg i en blandning av matjord, lera (obränt) och träkolsbitar. Strax söder om anläggningen framkom ett mindre område (0,90 x 0,65 meter stort) bränd lera och bränd kalk.

Under sydvästra hörnet av Spisfundamentet fanns ett stolphål, A13.

Tolkning: Den flata stenhällen utgjorde bottenhällen i en spis. Spisen bör ha stått inomhus även om inga spår av hus framkom. Troligen har huset varit av en enkel konstruktion med träsyllar, vilka antingen har förmultnat helt, eller så har huset rivits ner till grunden.

Fynd: Flinta, kvarts

A 2 Strandskoning

Storlek : 10 x 6 meter (NV–SO), 0,4 meter hög

Läge: ruta X108–117/Y85–94

Anläggningen framkom vid maskinavbaning i undersökningsområdets västra del, nära ån. Den utgjordes av en tresidig strandskoning där den längsta sidan låg parallellt med Årån cirka 2 meter från åkanten. Anläggningen låg i nedre delen av sluttningen mot ån. Stenarna längs sydvästra samt nordvästra sidorna var 0,3–0,8 meter stora. Övrigt stenmaterial var 0,1–0,6 meter stort. De största blocken fanns företrädesvis i anläggningens sydöstra del närmast ån.

A 3 Stenpackning

Storlek: 2,8 x 2,8 meter, 0,3 meter hög

Läge: X104–108/Y92–96

Anläggningen framkom omedelbart sydöst om A2, strandskoningen. Stenmaterialet skiljde sig tydligt från A2: där A2 bestod av rundade naturstenar bestod A3 av skarpkantade block. Stenarna bedömdes inte vara bearbetade, utan man har medvetet valt en annan typ av sten för denna anläggning.

A 4 Hård

Storlek: 1,3 x 0,9 meter (NV-SO), 0,2 meter djup

Läge: X110/Y102

Härden framträdde som en mörk, svagt sotig yta två meter nordväst om A1. Den var delvis täckt av kulturlagret L1 – humös sand, fyndförande lager. Härden var nedgrävd ca 0,2 meter i sanden och i botten fanns ett lager knytävsstora, skörbrända stenar.

¹⁴C-analys genomförd på träkol från anläggningen (Beta-4055). Resultat: 20–270/280–330 e.Kr. (2 sigma)

Fynd: Kvarts

A 5 Utgå

A 6 Hård

Storlek: 1,3 x 1,2 meter, 0,25 meter djup

Läge: X101–102/Y98–99

Härden framkom vid stickgrävning av kulturlagret L1. Anläggningen framträdde som en tät, rund stenpackning med en svacka i mitten. Merparten av stenarna var skörbrända och den omgivande sanden var delvis rödbränd. Ett 8 cm tjockt sot- och kollager fanns i botten av härden.

¹⁴C-analys genomförd på träkol från anläggningen (Beta-44053). Resultat: 800 f.Kr.–300 e.Kr. (2 sigma)

A 7 Oklar funktion

Storlek: 1,0 x 0,9 meter, 0,25 meter djup

Läge: X104–105/Y98–99

Anläggningen utgjordes av två större stenblock, 0,3 x 0,4 resp 0,2 x 0,3 meter stora, samt ett tiotal mindre stenar. Stenarna låg i toppen av en 0,25 meter djup nedgrävning. Fyllningen bestod av humös sand. I fältanteckningarna benämns anläggningen både som stenläggning och stolphål. Funktionen är oklar.

A 8 Härd

Storlek: 1,1 x 1,2 meter, 0,2 meter djup

Läge: X103–105/Y97–99

Anläggningen framträdde som en anhopning skörbrända stenar i ett sotigt lager. Stenarna var 0,05–0,25 meter stora. I väst var anläggningen skadad av en sentida störning. Fyllningen utgjordes av mörk humös sand med inslag av kol och sot. De största stenarna fanns i botten av anläggningen

¹⁴C-analys genomförd på träkol från anläggningen (Beta-44054). Resultat: 1070–800 f.Kr. (2 sigma)

A 9 Stenpackning/Härd?

Storlek: 1,0 x 0,8 meter, 0,25 meter djup

Läge: X104–105/Y101–102

Anläggningen framkom under stickgrävning av det undre kulturlagerskiktet. Den utgjorde en oregelbunden stenpackning av skörbrända eller eldpåverkade stenar. Fyllningen bestod av gråsvart humös sand med inslag av enstaka kol och sot.

A 10 Härd

Storlek: 0,8 x 0,8 meter

Läge: X104–105/Y101–102

Anläggningen framkom under L1, strax söder om A1. Den framträdde som en fyrkantig, gråsvart mörkfärgning med några stenar på ytan. Fyllningen bestod av svagt humös sand.

A 11 Utgård**A 12 Kokgrop**

Storlek: 1,2 x 1,2 meter, 0,5 meter djup

Läge: X103/Y98–99

Anläggningen framkom vid stickgrävning av det övre kulturlagerskiktet. Den framträdde som en gles och något otydlig samling av eldpåverkade stenar. Fyllningen bestod av gråsvart, humös sand. Mot botten av anläggningen blev stenpackningen tätare. Något ¹⁴C kunde inte tas på grund av avsaknad av kol.

På kanten av anläggningen framkom ett bryne, fnr 71. Brynet tolkades höra till en senare fas än kokgropen.

A 13 Stolphål

Storlek: 0,8 x 0,6 meter, 0,5 meter djup

Läge: X106/Y103

Anläggningen framträdde som en tydlig stensamling i sydvästra hörnet av A1 – spisfundamentet. Fundamentsstenarna täckte stolphålet vilket framträdde först vid profilgrävning av A1. Spår av en stolpe (vars ursprungliga diameter var cirka 20 centimeter) framträdde i profilen i form av förkolnat trä. Stolpen tolkas ha ingått i spiskonstruktionen.

Fynd: Brända ben

Fyndtabell

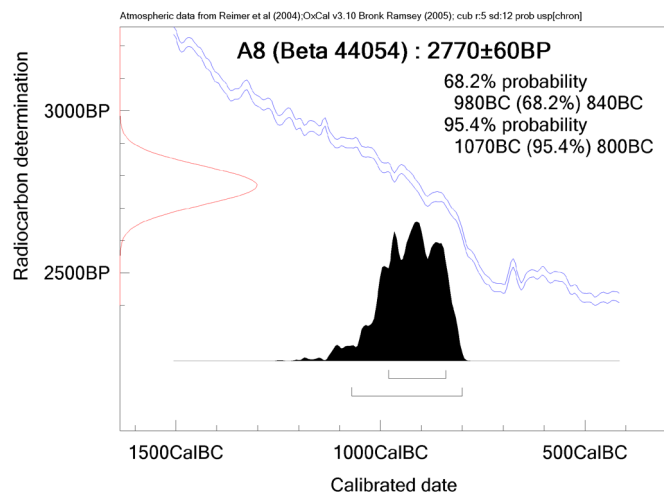
NR	SAKORD	MATERIAL	VIKT g	X	Y	ANL/ LAGER	NIVÅ cm	BESKRIVNING
1	Spån	Flinta	5			A1		Retusch
2	Spån	Flinta	2			A1		
3	Avslag	Flinta	7	109	98			
4	Oid	Flinta	1			A1		Bränd
5	Spån	Flinta	1			A1		
6	Oid	Flinta	8			A1		
7	Oid	Flinta	1			A1		
8	Splitter	Flinta				A1		
9	Splitter	Kvarts				A1		
10	Oid	Flinta	1			A1		
11	Oid	Flinta	3			A1		Bränd delvis
12	Oid	Flinta	3			A1		
13	Oid	Flinta	4			A1		
14	Oid	Flinta	3			A1		
15	Oid	Flinta	13			A1		
16	Oid	Kvarts	1			A1		
17	Oid	Kvarts	33			A4		
18	Oid	Flinta	1	101	96	L1	-10	
19	Splitter	Flinta		103	96	L1	-10	
20	Splitter	Flinta		103	96	L1	-10	
21	Oid	Flinta		104	96	L1	-10	
22	Oid	Flinta	6	101	97	L1	-10	
23	Oid	Flinta	3	101	97	L1		
24	Oid	Flinta	16	103	97	L1	-10	
25	Oid	Flinta		104	97	L1	-10	
26	Oid	Flinta	4	104	97	L1	-10	
27	Avslag	Flinta	2	102	98	L1	-10	2 brända
28	Spån	Flinta	4	103	98	L1	-10	
29	Oid	Flinta	1	104	98	L1	-10	
30	Oid	Flinta	1	104		L1		
31	Avslag	Flinta	11	101	99	L1	-10	
32	Avslag	Flinta	13	101	99	L1	-20	
33	Splitter	Flinta	1	102	99	L1	-10	
34	Oid	Flinta	1	102	99	L1	-20	
35	Oid	Flinta		103	99	L1	-10	
36	Oid	Flinta	1	103	99	L1	-10	
37	Oid	Flinta	2	104	99	L1	-10	
38	Oid	Flinta		101	96			
39	Oid	Flinta	1	100	100	L1	-10	
40	Oid	Flinta	2	100-	100	L1	-10	
41	Oid	Flinta	4	101	100	L1	-10	
42	Spån	Flinta	6	101	100	L1	-20	
43	Oid	Flinta	4	102	100	L1	-10	

NR	SAKORD	MATERIAL	VIKT g	X	Y	ANL/ LAGER	NIVÅ cm	BESKRIVNING
44	Oid	Flinta?	4	103	100	L1	-10	
45	Oid	Flinta		103	100	L1	-20	
46	Oid	Flinta	2	104	100	L1	-10	Brända
47	Oid	Kvarts	10	107	100	L1	-10	
48	Oid	Kvarts		108	100	L1	-10	
49	Avslag	Flinta	2	109	100	L1	-20	
50	Oid	Kvarts	3	109	100	L1	-10	
51	Oid	Flinta?	1	103	101	L1	-10	
52	Oid	Flinta		103	101	L1	-10	Bränd
53	Spån	Flinta	2	107	101	L1	-10	
54	Oid	Flinta		107	101	L1	-20	
55	Oid	Kvarts	2	108	101	L1	-10	
56	Oid	Kvarts	4	109	101	L1	-10	
57	Oid	Flinta	2	109	101	L1	-20	
58	Avslag	Flinta	10	103	102	L1	-10	1 avslag, 4 oid varav 2 brända
59	Spån	Flinta	7	104	102	L1	-10	1 spån, 2 avslag, 1 bränd
60	Oid	Flinta		106	102	L1		bränd
61	Oid	Kvarts	7	107	102	L1	-10	
62	Spån	Flinta	1	107	102	L1	-20	
63	Avslag	Flinta	1	108	102	L1	-10	
64	Oid	Kvarts	13	108	102	L1	-20	
65	Oid	Flinta	11	103	103	L1	-10	
66	Oid	Flinta		102	103	L1	-10	bränd
67	Oid	Flinta	1	104	103	L1	-10	
68	Oid	Flinta	6	101	98	L1	-10	2 brända
69	Bryne	Sandsten	41	108	101	L1	-20	
70	Bryne	Sten	143			A1		
71	Bryne	Sandsten	19	102	99			
72	Ben	Brända ben	3			A13		
73	Ben	Bränt ben		102	103	L1	-10	
74	Ben	Brända ben	1	102	100	L1	-10	
75	Ben	Bränt ben		104	107	L1	-10	
76	Ben	Bränt ben		106	102	L1	-10	
77	Ben	Bränt ben				A1		
78	Ben	Brända ben	1			A1		
79	Ben	Bränt ben				A1		
80	Ben	Bränt ben				A1		
81	Ben	Bränt ben		106	101	L1	-10	
82	Ben	Bränt ben	6					Även obrända fragment. Rensfynd
83	Lerklining	Torkad lera	58			A1		
84	Slagg	Slagg	74			A1		
85	Hästkosöm	Fe	4	105	100	A1		
86	Spik/ten?	Fe	12			A1		

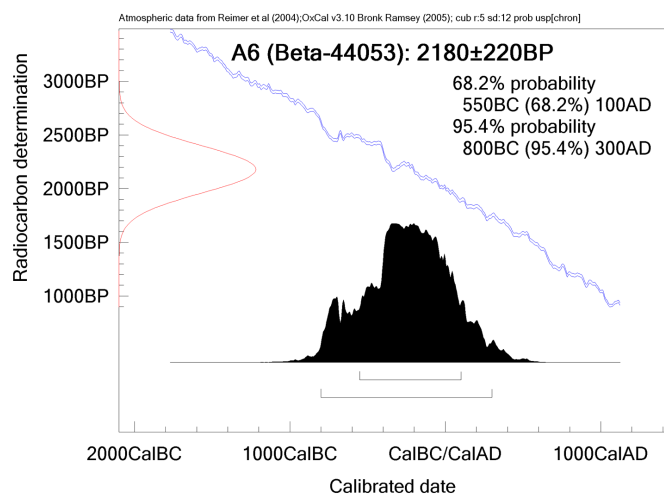
NR	SAKORD	MATERIAL	VIKT g	X	Y	ANL/ LAGER	NIVÅ cm	BESKRIVNING
87	Spik	Fe	8	108	102	L1	-10	
88	Hästkösöm	Fe	3	108	102	L1	-10	
89	Hästkösöm	Fe	25	108	101	L1	-10	
90	Hästkösöm	Fe	9	108	102	L1	-20	
91	Järnten	Fe	5	108	102	L1	-20	
92	Oid	Fe	2			A1		
93	Oid	Fe	2	109	100	L1	-10	
94	Hästkösöm	Fe	20	109	101	L1	-10	
95	Hästkösöm	Fe	15	110	101	L1	-10	
96	Hästkösöm	Fe	8	110	102	L1	-10	
97	Hästkösöm	Fe	12	109	101	L1	-20	
98	Hästkösöm	Fe	7	108	103	L1	-20	
99	Oid	Fe	13			A1		
100	Tråd	Fe	8			A1		
101	Hästkösöm	Fe	3	109	102	L1	-20	
102	Hästkösöm	Fe	6			A1		
103	Hästkösöm	Fe	2			A1		
104	Oid	Fe	5	109	102	L1	-10	
105	Hästkösöm	Fe	4			A1		
106	Hästkösöm	Fe	3	108	100	L1	-10	
107	Oid	Fe	3	105	102	L1	-10	trol hästkösöm
108	Oid	Bly?	19	107	97	L1		
109	Hylsa	Cu-leg	4	101	96	L1	-10	lhoprullat bleck, tillplattad i ändarna
110	Ämne	Fe	121	107	98	L1		
111	Oid	Fe	3	107	101	L1	-10	Beslag eller hästkösöm?
112	Sölja	Fe	14			A1		Fyrkantig avrundad sölja m tånge
113	Sporre	Fe	54					Skänklarna 100 mm, hals/klyka 40 mm, remhållarfästena förstörda. Rensfynd.

¹⁴C-resultat från tre härdar

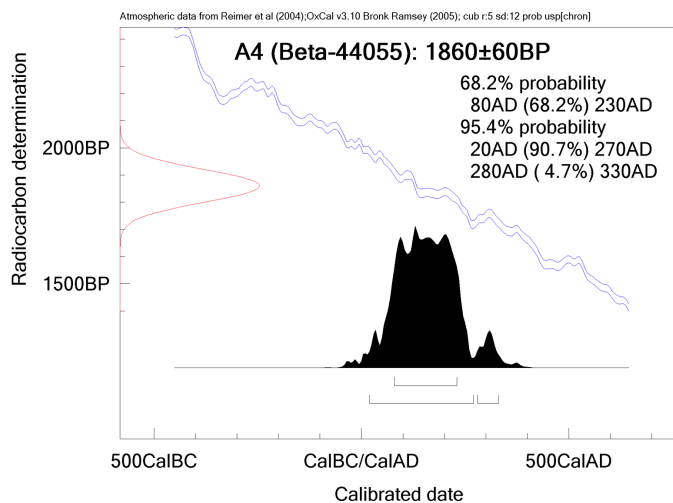
Analyserna genomfördes 1990 av Beta Inc, Florida, USA. Referenser: Stuiver & Pearson 1986, Radiocarbon, 28, 805-838. Pearson & Stuiver 1986, Radiocarbon, 28, 839-862.

Beta-44054
Anl 8, härd

Beta-44053
Anl 6, härd

Beta-44055
Anl 4, härd

Arkeologisk rapport 2009:69
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM